

1 січня

Зимосвяття

Ласкавлю ж насправді й вітаю тебе з Новим роком! Знай, що після цих ран народиться в тобі нове Серце, а попереднє твоє (Серце) нікуди не годиться: буйне, старе, попільне, – а замість цього дасться тобі й уже починається серце чисте, істинне й нове. Ось друге наше народження! А якщо правдиво сказати, то ми перед другим народженням ніякого серця не маємо; і безумних названо в Соломона безсердими. Дивно, що найпотрібніше в Людині непрямо й пізно створюється, бо серце є істотою Людини, а без нього вона Опудало й Пень. Але чого ж дивуюся? Чи не спершу Корабель, потому Кормило та Компас, які є Серцем Кораблю? Куди покладеш нове серце, не створивши спершу тілесного міха?

<...> Поглянь на горіх! Спершу шкаралупа з молочком, що її наповнює, потому зерно, яке, розростаючись, так знищує молочну порожнечу, як Данилів камінь, від гори відвалений, усю Світу цього марноту один сам наповнив. Без Зерна горіх нічим є, а без серця – людина. Коли чуєш оце: «Сотворив Бог людину»¹, – розумій так: «Серце чисте створив єси у мені, о Боже...»², а без нього був я дотепер мертво і непри томне Створіння³.

(З листа до Івана Земборського, Гусинка, 23 січня 1787 року)

¹ Бут. 1, 27.

² Пс. 51 (50), 12.

³ Сковорода Григорій. Повна академічна збірка творів / За редакцією проф. Леоніда Ушкалова. Харків-Едмонтон-Торонто: Майдан; Видавництво Канадського Інституту Українських Студій, 2011, с. 1284. (Далі – Григорій Сковорода. ПАЗТ)

2 січня

На день народження Василя Томари,
хлопчика 12 років

Круг годовий довершився і знов розпочався. Сьогодні
Маємо першу добу, року нового почин,
Доля судила тобі, обдарований хлопче Василю,
В цей народитися день. Добра то провість тобі.
Першим ти пагонцем, хлопче, на світ од батьків народився,
Перший чесною скрізь, перший і славою будь,
Перший і розумом сильним, і перший тим даром природним,
Що потребує його врода тілесна твоя.
Благословення тобі, первакові, послала природа,
Що для молодших дітей мачуха гостра була.
Так і спорудник всесвітній, створивши Адама найперше,
Єву потому створив, меншу в любові його.
Радо вітаю тебе, що стільки добра тобі дано:
Досить на частку твою Бог милосердний поклав.
Тільки ж гай-гай! Як багато тобі доручив Сотворитель,
Згодом немало і сам схоче від тебе узять.
Отже, науки і всякої праці берись, не цурайся,
І не з наймення лише, будь і ділами Василь^{1, 2}.

¹ Переклад Миколи Зерова.

² Григорій Сковорода. ПАЗТ, с. 144-145.

3 січня

Благочестя і церемонія – різне

Уся Сила десятислів'я¹ міститься в одному цьому імені –
Любов.

Вона є вічною Спільною між Богом і людиною, вона вогонь
невидимий, яким Серце розпалюється до Божого Слова чи
волі. А тому й сама вона – це Бог.

Оця Божественна Любов має на собі зовнішній вигляд,
або значки; вони називаються церемонія, обряд, або образ
благочестя. Тож церемонія біля благочестя – це те саме, що
біля плодів лист, що на зернах лушпиння, що при добро-
зичливості компліменти. Якщо ж ця маска позбавлена своєї
сили, в той час залишається сама лицемірна облудність,
а людина стає Гробом розмальованим.

Усе те є церемонією, що може провадити найбільш не-
щасний ледар².

(З трактату
«Вхідні Двері до Християнського Доброчестя»)

¹ Десятислів'я – тут Десять заповідей Божих.

² Григорій Сковорода. ПАЗТ, с. 220.

Змагається в бігу чимало, перемагає лиш дехто.
Муза ласкава до декого, вчиться ж людей багато.
Плава без щастя той, хто не вмiє дійти до гавані.
Плава щасливо той, кому за підпору Бог¹.

Кефа, або кифа, гебрейське ім'я Петрові апостолу дано. За дзвоном означає кам'яну гору і гавань. А за силою своєю означає істинної премудрости ключі та вхід оцей: «Бо хто мене знаходить, той життя знаходить й осягає від Господа ласку»². «Увійде він, вийде – і знайде пасовисько»³. «Ти піднесеш мене на скелю»⁴. А кефа грецькою звучить – петра, польською – скали. На силу цю Павло: «Біжіть так, щоб її осягнути!»⁵ Тут спочила Ноєва голубка оця: «Коли б то у мене крила...»⁶ Оце-бо нова земля не мертвих, а живих людей. Я, ласкавлячи вас новим роком, бажаю батькові з сином досягти цієї блаженної країни з оцими мешканцями: «Блаженні тихі, бо вони успадкують землю»⁷. Я, здалека дивлячись на цю землю, гавань <...>, очима віри, мовби підзорною трубою, що на обсерваторіях астрономічних, усі мої збурення і прикрощі цим видовищем осолоджую, співаючи пісню Авакумову: «Я стану на моїй сторожі, стоятиму на моїй башті»⁸. «Устаньте й ходімо на Сіон до Господа нашого!»⁹ (Єремія)¹⁰.

(З листа до Степана Курдюмова, Ізюм, 5 січня 1784 року)

- 1 Переклад Леоніда Ушкалова.
- 2 Прип. 8, 35.
- 3 Йо. 10, 9.
- 4 Пс. 61 (60), 3.
- 5 1 Кор. 9, 24.
- 6 Пс. 55 (54), 7.
- 7 Мт. 5, 4.
- 8 Ав. 2, 1.
- 9 Єр. 31, 6.
- 10 Григорій Сковорода. ПАЗТ, с. 1281.

Прийми Духа святого! Тобто нове Серце. «Нехай буде світло!»¹ – тобто Світлозоре і Світле Серце. Бачиш, що прийдешньому щастю завжди передували найтяжчі біди, і як не буває весни, перш ніж мине студінь, так день спасення не являється людині, якщо не передує гнів Бога нашого. Злостраждай-бо і потерпи. Це порятунок твій при дверях! Прости у Бога не тілесного життя, а світлозорого Серця. Тоді буде Самсон. Як? Отак: лев, тобто смерть, цілий рід людський мучить і роздирає, а ти цього Гаспида однією рукою поведеш. <...> І зрозумієш, яка хоробра й сильна премудрість Божа, і яка дитяча слабкість світської буйної Премудрости, і яка істинна Істина ця:

«Гадюк руками братимуть»^{2, 3}.

(З листа до Івана Земборського, Гусинка, 23 січня 1787 року)

- 1 Бут. 1, 3.
- 2 Мр. 16, 18.
- 3 Григорій Сковорода. ПАЗТ, с. 1284–1285.

Чи хочеш бути Царем? Навіщо ж тобі Єлей, вінець, скіпетр, гвардія? Це – тінь і Маска. Здобудь-но собі зверху Серце Царське. У такий спосіб будеш Одно з Царем твоїм. Дух Правди, він і є Серце Цареве. Правда утверджує Престоли сильних і володіє народами. І що сильніше за Неї? Хто як Правда? Це істинний Цар і Господь, Твердь і Кріпость, Єлей і Милосердя. Цей Дух нехай царює в тобі! І Милістю Вишнього не порушишся. Прошу, ось тобі Цар без Маски!

«...Цар надіється на Господа...»¹

<...>

«Дух Господа Бога на мені...»²

Чи хочеш бути Павлом Тебанським? Антонієм Єгипетським? Чи Савою Освяченим? Лицеміре! Навіщо ж тобі фінікова Опанча Павлова? Навіщо Антоніївська борода? А Савин Монастир? <...> Це сам лише монаший Маскарад. Яка ж бо користь цією Маскою закривати тобі світське твоє серце? Щоб явитися Людиною? Відхилися від зла. Облиш тінь. Здобудь собі Мужів отих Серце. Тоді раптом, наче блискавка, переобразишся в усіх Них. Уникай поговору, опануй Усамітнення, люби Бідність, цілуй Цноту, товаришуй із Терплячістю, утвердися зі Смирінням, будь ревним до Господа Вседержителя. Ось тобі Промені Божественного Серця їхнього!³

(З діалогу

«Бесіда, названа Двоє: про те, що Блаженним бути легко»)

¹ Пс. 21 (20), 8.

² Іс. 61, 1.

³ Григорій Сковорода. ПАЗТ, с. 403.

Яка веселість, якщо поверховий сміх розмикає щелепи, відкриваючи Глядачам Зуби твої, а серце твоє стискається тією Тугою, про яку сказано: «Немає... для злих миру!»¹? Розпростор серце твоє, розімкни Внутрішні Вуста з Давидом: «...Відкриваю уста мої, прагну, бо я велінь твоїх бажаю»².

У той час і без зовнішньої Усмішки завжди Всередині сміятимешся із Сарою: «Сміх учинив мені Господь...»³ І з Давидом: «Дав ти моєму серцю радість більшу...»⁴ Якщо серце може таємно Говорити, можна йому таємно і Сміятись. <...> А без цього не ти сам, а тільки мертва Вуст твоїх Шкіра усміхається. І за такий сміх чи може щось бути більш гидке, лицемірне і несмачне?

Ось Справжній сміх! Послухай! «...Ісус був зрадів Святим Духом...»⁵ <...> Ось насправжки сміється Павло! «Уста наші... відкрились до вас! Серце наше поширилось»⁶. <...> Ось і Давидова Усмішка! <...> Та що це за Чудо? Адже ти чував од Єрмії, що Серце є справжньою Людиною. У серці всі Члени!

То чому ж не сміятись усім його Членам, коли сам каже: «...Радуються моє серце, і душа моя весела...»⁷? <...> А тих, хто втратив оці несказанні такого Серця Скарб, Спасення чи Добрий стан Душі своєї, з великим жалем прикликає Бог в Ісаї: «Слухайте мене, ви, тугі серцем, ви, що далекі від спасіння!»^{8, 9}

(З діалогу «СИМФОНІЯ,

названа Книга Асхань про Пізнання самого себе»)

¹ Іс. 48, 22.

² Пс. 119 (118), 131.

³ Бут. 21, 6.

⁴ Пс. 4, 8.

⁵ Лк. 10, 21.

⁶ 2 Кр. 6, 11.

⁷ Пс. 16 (15), 9.

⁸ Іс. 46, 12.

⁹ Григорій Сковорода. ПАЗТ, с. 331.